

Bu eser, kişilik, zekâ ve ölçüm alanında önemli etki yaratmış psikologlardan bazılarının geçmişlerini ve kişisel yaşamlarını keşfetmek için perdeleri aralamaktadır. Bu kısa kitap, psikologların geçmişlerinin ve özel yaşantılarının kuramlarını nasıl ve neden etkilemiş olabileceğini, sıklıkla patlak veren tartışmaları da ele alarak anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kitap, Eysenck'in "fizik kıskançlığını" anlatırken yaptığı gibi alaycı, hafif bir dokunuşla ve ilgi çekici bir üslupla yazılmıştır. Bazı etkili kuramlar için büyüleyici bir arka plan sağlamak ve hem uzmanlara hem de uzman olmayanlara hitap etmektedir.

**Colin Cooper, School of Psychology,
Queen's University, Belfast**

YAYIN NO: 1128

Bireysel Farklılıkların Kilit Düşünürleri

Alex Forsythe

Özgün Adı: *Key Thinkers in Individual Differences*

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 50417

1. Basım: Eylül 2023

ISBN: 978-625-8274-28-8

Kapak: *Deniz Şensöz*
Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*
Baskı-Cilt: *Çevik Matbaacılık*
Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 501 30 19
Kapak Baskı: *Şekil Ofset*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx)
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

Bireysel Farklılıkların Kilit Düşünürleri

Kişilik ve Zekâ Üzerine Fikirler

Alex Forsythe

Çeviri Editörleri
Büşra Aktaş - Selim Başoğlu

Bireysel Farklılıkların Kilit Düşünürleri

Bireysel Farklılıkların Kilit Düşünürleri, zekâ ve kişilik ölçümlerini şekillendiren ve geliştiren en etkili 25 insanın hayatını, çalışmalarını ve fikirlerini anlatmaktadır. Akademik olayların geçmişinden yola çıkarak yazılan bu kitap, psikologların fikirlerini tek başına ele almak yerine, bu fikirleri kalıba sokan sosyal deneyimleri, aşkları ve kayıpları da bir araya getirerek anlam kazandırmaktadır.

Forsythe, bu kitapta kronolojik bir yaklaşım kullanarak, Charles Galton'ın kaşmerliği ve saf dehasından başlayıp, Hans Eysenck ile John Phillippe Rushton'ın tiyatrosundakiler ve kötülenip göz ardı edilmiş Isabel Myers, Katherine Briggs ile Karen Horney gibi farklı kadın bilim insanlarına dek farklı düşünürlerin içinde bulunduğu bağlam ve tarihsel koşulları sergilemektedir. Arka planı, ara bağlantıları, tartışmaları ve konuşmaları da dâhil düşünürlerin içinde bulunduğu pek çok meseleyi fenomenolojik bir mercekten inceleyerek açığa çıkarmaktadır.

Bu bilgilendirici kılavuz, bireysel farklılıklar, kişilik ve zekâ alanında okuyan, çalışan veya bu alanlara ilgi duyanlara yönelik önemli bir okuma olmakla birlikte öğrenciler için de bireysel farklılıklar ve psikoloji tarihi ile ilgili paha biçilmez bir kaynaktır.

Alex Forsythe, İş Psikolojisi Derneğinde (Association for Business Psychology) Sertifikasyon Başkanı, Liverpool Üniversitesinde Onursal Kıdemli Öğretim Üyesi ve Wolverhampton Üniversitesinde Psikoloji Bölüm Başkanıdır. Çok sayıdaki başarısının yanında, yeminli bir mesleki psikolog ve BPS test kullanımı uzmanıdır. 2018 yılında hem Yükseköğrenim Akademisi (Higher Education Academy) üyeliği hem de prestijli Ulusal Öğretim Bursu (National Teaching Fellowship) almaya hak kazanmıştır. Özel, kamu ve

gönüllü organizasyonların üst düzeylerinde çalışan kapsamlı bir kurumsal deneyime sahip olan Alex'in uzmanlık alanları, hedef belirleme yoluyla iş performansını iyileştirmeye yardımcı olmayı ve kişilerin geri bildirimler yoluyla sağlıklı öz-düzenleyici davranışlar ve ilişkiler geliştirmesine yönelik uygulamaları içermektedir.

Psikolojide ve Nörobilimde Kilit Düşünürler

Psikolojide ve Nörobilimde Kilit Düşünürler alanın en etkili figürlerinin hayatları, çalışmaları ve düşüncelerine odaklanan bir kitap koleksiyonudur. Bu koleksiyondaki kitaplar geçmişten bugüne dek farklı disiplinlerin nasıl şekillenip geliştiğini, psikoloji ve nörobilim alanındaki kuramların etkisini, en mühim zihinlerin araştırma ve uygulamalarını ele alarak incelemektedir. Derinlemesine bilgi sunan bu kitaplar, psikoloji öğrencilerinin vazgeçilmez el kitaplarıdır.

Psikolojide Kilit Düşünürler

Alex Forsythe

Nörobilimde Kilit Düşünürler

Andrew P. Wickens

Brittany, Francesca ve Henry'ye

Başarısızlık güzel bir şeydir, onu sahiplenin, cömertçe ödüllendirileceksiniz.

Craig Ayre'a

İflah olmaz iyimserliğinize, sarsılmaz desteğinize, ayrıntılara gösterdiğiniz özene ve korkunç şakalarınıza teşekkürü borç bilirim.

İçindekiler

<i>Çevirmenlerin Notu</i>	13
<i>Ön söz</i>	15
1 Francis Galton (1822-1911) - <i>Kalıtısal Dâhi</i>	19
2 Sigmund Freud (1856-1939) - “Gestapo’yu herkese şiddetle önerebilirim.”	31
3 Alfred Binet (1857-1911) - Konstrüktivist	45
4 Charles Edward Spearman (1863-1945) - Zekâ faktörü	51
5 Henry Herbert Goddard (1866-1957) - Şans eseri	57
6 Alfred Adler (1870-1937) - Bireyselci	66
7 Carl Gustav Jung (1875-1961) - “Hiçbir şeyi değiştiremeyiz ta ki kabullenene kadar.”	74
8 Hermann Rorschach (1884-1922) - Bize bakan yüzler	84
9 Karen Horney (1885-1952) - Freud’u altüst etmek	94
10 Henry Alexander Murray (1893-1988) - Kişisel anlatıyı ortaya çıkarmak	103
11 David Wechsler (1896-1981) - Faktör analizi tek cevap değil	111
12 Katherine Cook Briggs (1875-1968) ve Isabel Briggs Myers (1897-1980) - Gösterge	116
13 John Carlyle Raven (1902-1970) - Zarif desen	124
14 Starke Rosecrans Hathaway (1903-1984) - Minnesota normalleri	131

15	Raymond Bernard Cattell (1905-1998) - “Psikoloji: Herkesin bildiği şeyleri kimsenin anlamadığı dilde açıklamak”	138
16	George Alexander Kelly (1905-1967) - Çok boyutlu bir adam	146
17	Hans Jürgen Eysenck (1916-1997) - Onun gözünden hakikat	153
18	Arthur Jensen (1923-2012) - İnsanlar âleminde bir kral	164
19	Walter Mischel (1930-2018) - Ah, ne sevimli bir savaş	173
20	Lewis Robert Goldberg (1932) - Büyük Beşli, OCEAN ve kişiliğin dili	178
21	Howard Gardner (1943) - Nevi şahsına münhasır	189
22	John Phillippe Rushton (1943-2012) - Yakıcı silah	194
23	Peter Francis Saville (1946-2022) - “Evrensel altın standart”	203
24	Daniel Goleman (1946) - Duygusal olarak zeki	213
	<i>Dizin</i>	218

Çevirmenlerin Notu

Psikoloji, Kuhn'un kullanımıyla belirli bir paradigmaya şahit olunması en zor alanlardan biridir. Bilginin nesnesinin, onu arayanın öznesiyle özdeş olduğu nadir disiplinlerden biri olmasının yanı sıra egemen toplumsal sistemin bilgi edinme sürecine pozitivist dayatmalarıyla bu özgül özne - nesne ilişkisinin de bir nevi yabancılaşmış bir hâl almasının gerek disiplin gerek disiplinde çalışanlar için öngörülmesi zor sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Bu şartlar altında, bu kadar karmaşık bir konuyu çalışmak zor olduğu gibi bu konunun kimler tarafından ve nasıl çalışıldığını ele almak da daha kolay olmasa gerek. Elinizdeki kitap, uzlaşma noktasının zaten zor bulunduğu bir disiplin olan psikolojinin, ortak zeminde buluşulması belki de en az olası alt alanları olan kişilik ve zekâ üzerine çalışmış isimlerin kısa biyografileri ile onların kuram ve çalışmalarının kısa özetlerini bandırılan bir derleme çalışmasıdır.

Kitabın çevirmenleri olarak birkaç kısa açıklama yapmak, okura karşı olan sorumluluğumuzdan kaynaklandığı gibi çevirdiğimiz kitabın içeriğine dair birkaç kısa not düşmek de kendimize karşı sorumluluğumuzdan ötürü gerekli görülmüştür. Kitabın içeriğiyle ilgili bazı açıklamalar yapmak, çevirmenler olarak kitapla sınırlı da olsa -ister istemez- kurduğumuz bağdan ötürü öznel bir mecburiyet hâline gelmiştir. Zira bir metin üzerine emek sarf etmek, bu metnin yerine şu metnin tercih edilmediği bir seçimi de kaçınılmaz olarak kapsar.

Bahsedildiği üzere zorlu ve özgün bir alanda çalışmalar yapmış insanların hayatlarını ele almak, elbette kıymetli bir girişimdir. Bu kitabın, alana ilgili okuyucu için pratik bir başvuru eseri olduğu söylenebilir. Buna karşın, eserde bilim insanlarının hayatlarında değinilen noktalar ve değinilmeyen noktaların seçimine olduğu kadar

yazarın belirli kuramların açıklanmasındaki yetkinliğine de okurları kuşkuyla yaklaştırmaya davet etmekte bir sakınca görmüyoruz.

Bir diğer yandan, her ne kadar çok belirgin olmasa da bahsi geçen bilim insanlarının yaşamları, kuramları ve kararları yer yer yazarın yargılamalarının nesnesi olmuştur. Özellikle isimleri çokça bilinen Freud, Jung, Eysenck, Horney gibi isimlerin yaşamları, deneyimleri ve kuramlarındaki üslup yer yer farklılaşmakta ve imalar yoluyla tarafsızlığını yitirebilmektedir. Yazarın özellikle psikanaliz literatürü ile ırk ve zekâ çalışmalarına karşı tutumu, herhâlde okurun da dikkatini çekecektir. Örneğin, psikanalistlerin kuramlarına yönelik eleştiriler yoğun biçimde ele alınırken Eysenck, Jensen ve Rushton gibi isimlerin tavırlarına yönelik sürekli bir açık kapı bırakılmasının ve tolerans girişiminin tesadüf olmaması bizce muhtemel durumdur. Burada çevirmenler olarak bizlerin duruşu önem arz etmemekle birlikte, metnin çevrilmesi girişiminin herhangi bir hemfikirlik hâlini yansıtmadığını belirtme lüzumu yine de görülmüştür.

Çoğunluğu yaşamlarını 20. yüzyıl içinde geçirmiş bu bilim insanlarının hayatlarında tabii ki siyasi gelişmeler de yer yer önem arz etmiştir ve bu metinde kısmen ele alınmıştır. Yazar, bu siyasi gelişmeleri toplumsal ve tarihsel koşulları içerisinde etraflıca ele almamışsa da kullandığı sıfatlar veya imalarla birlikte yer yer duruşunu ifade etmekten çekinmemiştir. Çeviri ahlakı gereği bunlarda herhangi bir oynama yapılmamıştır ancak yazarın politik duruşunun tarafımızca paylaşıldığı anlamının çıkarılmamasını belirtme gereği haiz olmuştur.

Son olarak, bu kitap her ne kadar felsefi bir tartışmayı odak noktasına almasa da bilerek ya da bilmeyerek bir duruş sergilemektedir. Bu kişilerin çalışmalarını etkileyen unsurlardan birinin, bilim insanlarının kişisel hayatlarındaki deneyimleri olduğu varsayımı, yazarın ön sözünden de anlaşılacağı üzere çalışmanın dayanak noktasıdır. Buna karşın, belirli dönemlerde belirli kuramların ortaya atılması ya da ön plana çıkmasına ilişkin toplumsal koşulların etkisi neredeyse sıfır aralarında dahi ele alınmamıştır. Burada bilim tarihine yönelik, yazarla paylaşmadığımız aşırı öznelci bir tarih anlayışının yansımaları olduğu görülebilir.

*Dixi et salvavi animam meam.*¹

1 Ben söyledim ve ruhumu kurtardım. (çev.)

Ön Söz

Geçen 20 yıl boyunca problemleri dikkatli gözlem ve ölçme yoluyla çözmeye çalışan bir psikolog olarak çalıştım. Psikoloji, diğer bilimlerden farklı olarak, doğrudan insan olma deneyiminin ne olduğuy-la ilişkilidir. İnsan deneyimi ve duygularına mesafeli olan kimyadan veya fizikten farklı olarak; psikoloji, insan olmanın, insan gibi düşünmenin ve insan olarak hissetmenin ne olduğunu ölçmeyi, analiz etmeyi ve tanımlamayı dener. Bu yalın bağlantıdan ötürü psikoloji, çok daha fazla eleştiriye maruz kalır çünkü herkesin insan olmanın ne olduğuy-la ilgili bir fikri vardır. Buna ek olarak, ölçmeye, adlandır-maya veya analiz etmeye çalıştığınızda tek tipleştirme veya töhmet oluşturma riskine girdiğiniz olgusu da vardır.

Töhmet oluşturmaya gelince, bireysel farklılıklar alanı diğerle-rinin tümüne üstün gelme yeterliğini taşır. Bilim seküler olmalıdır, politikanın, dinin ve kamuoyunun etkisi altında kalmamalıdır. O, her şeye rağmen, hakikatin ve olguların peşinde olmak anlamına ge-lir. Yine de lisans öğrencisi olarak ilk deneyimlerimde J. P. Rushton ve Richard Lynn gibi insanların yazılarından uzak durmam söylen-mişti. Tabii ki *Frankie Goes to Hollywood*¹ döneminde yetişen bir genç olarak yasaklanan her şey daha da ilgi çekici geliyordu.

Bireysel farklılıkları çalışma kararımı üç deneyim belirledi. Ebeveynlerim hep zeki olduğuma inandılar. Bana okula başlama-dan önce okuma yazma öğretilmişti. Biraz aksaklıkla ilkokulu atla-dım ancak 11-plus² sınavında başarısız oldum ve ortaokulda kötü

1 1980-1987 yılları arasında aktif olan İngiliz müzik grubu. Çıkış yakaladıkları “Relax” parçası listelerde bir numarayken BBC tarafından “müstehten” olduğu gerekçesiyle çalınamıyordu. (çev.)

2 İsmi, sınava girecek öğrencilerin yaşından alan 11+ sınavı İngiltere ve Kuzey İrlanda’da ilkokuldan ortaokula geçen öğrencilerin girdiği ortak bir sınavdır. (çev.)

performans sergiledim. Erken evlendim ve ilk çocuğum 20'lerimde oldu. Lisans öğrencisi iken Herrnstein ve Murray'in kitabıyla, aptallık göstergelerinin "kontrol listesi" üstüne çalıştığımı hatırlıyorum. Herrnstein ve Murray'in çıkarımlarına göre, hayat seçimlerim neredeyse kesinlikle ortalama zekânın altında olduğum anlamına geliyordu. Bu açıkça saçmalıktı, birinci sınıfı onur derecesiyle sonuçlandırmıştım ancak o zamanlar gerçek bir utanç hissediyor ve kabiliyetlerimin yoksunluğuna ikna oluyordum.

Yıllar sonra, eğer bir çocuk ailesinden ve toplumdan doğru mesajları almazsa akademik yeteneğin harcandığını anladım. Kökten-dinci Hristiyan bir ailede "Sorunlar" [Kuzey İrlanda Sorunu (çev.)] esnasında yetişen bir kız olarak ailemin benim için gerçekten istediği tek şeyin iyi bir evlilik olduğuna derinden ikna oldum. Annem sık sık eve hamile gelirim başını fırına sokacağını³ söylerdi. Bizim elektrikli fırınımız vardı, o yüzden yalnızca kendisini ölene kadar yavaşça kızartmayı planladığını tahayyül edebiliyorum. Tanrı hayatımızın o kadar derinlerindeydi ki ailem, olağanüstü biçimde akıllı kız kardeşimin üniversiteye İngilizce okumaya gitmesini engelledi. Eğer gidebilseydi ne olacağını merak ederim. Öyle ya da böyle hepimiz bir şekilde tarihin mahkûmu olduğumuza inanma tuzağına düştük, aptalca davranıyor ve ilerleyemeyeceğimizi hissediyorduk. Kendi kişilik yapım nihayetinde beni babamın inandığı her şeyin tersini yapmaya itti ve hayatının sonuna kadar aramızda berbat bir ilişki oldu.

1999'da, hâlâ Herrnstein ve Murray teşhisinden dolayı sarsılmışken büyük Arthur Jensen'in Queens University Belfast'teki konuşmasına şahit olduğum için şanslıydım. Oditoryum ağzına kadar dolu ve sıcaktı ama o zamanlar 76 yaşındaki, "Art", yine de karmaşık faktör matrisleri ve diğer karmaşıklıklar hakkında aydınlatıcı bir konuşma yaptı. Eğitimcim Colin Cooper'ın fevkalade öğretmenliği sayesinde daha az ilgili arkadaşlarıma göre kendimi beğenmiş biçimde daha çok anlayabiliyordum. Aşırı geri zekâlı olmayabileceğimi düşünmeye başladım. Buna karşın, en kalıcı anım, henüz yayımlanmış Goleman'ın kitabını derinden benimsemiş, şüpheli arkadaşlarım Arthur Jensen'e duygusal zekâ ile ilgili sorular sorarak rahatsızlık verdiklerinde hissettiğim rezalet utançtı. Arthur Jensen'e duygusal

3 Eski fırınlarda ateş yakmadan gazı açarak icra edilen bir intihar yöntemine istinaden bir deyiş. (çev.)

zekâ hakkında soru sormak, Hans Eysenck'e çoklu zekâsının muhtemelen bir fikir olduğunu söylemek gibiydi. Koltuğuma gömüldüğümü ve "Art"ın yanımdaki duygusal zekâ yoksunuyla birlikte olduğumu düşünmemesini umduğumu hatırlıyorum.

"Art" kinayeli biçimde gülümsedi ve "bu muhtemelen gazeteci kişilikle alakalı bir şey" diyerek soruyu sivrisinekmişçesine elinin tersiyle itti. Sonra ben kendi, belli ki "yüksek" seviyede olan duygusal zekâmı topladım ve asla duygusal zekâ çalışmamaya karar verdim. Ne var ki bu bakış açısı Massachusetts Teknoloji Enstitüsünde bir çalışma dönemi geçirdiğimde hızlıca değişti. Çoğunlukla makine algısının babası olarak bilinen tecrübeli Oliver Selfridge, beni öğle yemeğine çıkardı. Heyecanımı açıklamaya kelimeler yetmez. Yemekten önce Oliver, benimle çocukların matematik kitabı üzerine düşüncelerini paylaştı. Bu büyük adam, benim açıkça muazzam entelektüel kabiliyetime ışık tuttu. Freud'un muhtemelen babamla olan bozuk ilişkim ve 76 yaşındaki bir adama yeni oluşan saplantım hakkında söyleyecek bir şeyleri olurdu ama aldırış etmeyip yemeğe çıktık. Selfridge beni, korkuma, Boston'daki en gösterişli deniz ürünleri restoranlarından birisine götürdü. Benden birbiri ardına yapboz çözmeme istedi. Bu zekâ oyunlarının çoğu Pitagoras'ı ağlatırdı fakat bazıları yalnızca, lisans öğrencisiyken çalıştığım 9-nokta problemine dayalıydı ve cevapları tümüyle biliyordum. Korkudan donakaldım. Düşünemiyordum. Selfridge stresimi görmüş olmalıydı. Bununla birlikte, duracağına dair bir işaret göstermiyordu. Yemek geldiğinde yemeğimizi sadece bir kenara itti ve garsondan daha çok kâğıt isteyerek beni test etmeye devam etti. Öğle yemeği, Boston halkının en iyilerinin gözü önünde müthiş başarısız olduğum tam anlamıyla bir IQ testiydi. Birçok çocuğun test edilip eksik bulunduğu paylaştıklarını düşündüğüm o utanç dolu ve aşağılayıcı hisleri bugün hâlâ bütünüyle hatırlayabiliyorum. Belki de en nihayetinde, orada duygusal zekâ ile ilgili bir şeyler vardı.

Akademisyenler çoğunlukla yaşamlarını okulla ilgili bir dizi olayla açıklarlar ama onların ailesi, sosyal deneyimleri, sevdikleri ve kayıpları onları da benim ailemin beni şekillendirdiği gibi şekillendirir. Bu kitap psikologları, onların kariyer başarılarını atlayarak, nasıl olduklarına dair çok az doğrudan kanıtla birlikte ele alarak anlamayı denemektedir. Fay Fransella, George Kelly hakkındaki

kitabında bu süreci *hastasız psikoterapi* diye tanımlıyor. Bu kilit düşünürleri yakından tanımaya çalışırken onların kültürlerini ve onların dünyasını, zamanda onların noktasına giderek anlamayı deniyoruz. Bu sürecin özü, bu kitabın özünü oluşturmaktadır.

Burada, çoğunlukla politik doğruluğu olmayan kuramlarına indirgenen, derinliği olmayan psikologlar; karmaşık, yanlış anlaşıl-mış, ifade özgürlüğündeki sınırlamalara karşı savaşan bireyler olarak ortaya çıkıyorlar. Onların karmaşık, politik olarak hassas ölçüm ideolojileri ve yöntemleri bu sürecin şeffaf ve güvenilir olacağına dair çok şey vadetti. Çalışmalarının çoğunlukla doğru ya da çoğunlukla yanlış olduğu artık ispatlandı ama çıkmaz yollar bile yeni düşüncelere ve yeni pratiklere sebep oldu.

Böylesi bir metne kimlerin dâhil olacağına karar vermek daima zor bir iş olmuştur. Karen Horney'nin, Isabel Myers'in ve Katherine Briggs'in dâhil olması bu konudaki diğer ana akım metinlerden bir farklılaşmayı temsil ediyor. Bugün kadınlar, lisans eğitiminin önemli oranını oluşturuyor ancak psikolojinin birçok alanındaki gibi kilit düşünürler literatüründe ağırlıkla yer almıyorlar. Horney, içselleştirilmiş cinsiyetçi değerlere meydan okuyarak psikolojide feminizme önderlik sağladı. Myers ve Briggs akademik psikolojide öyle rahatça eleştirildiler ki, dünyanın en yaygın psikometrik testini nasıl geliştirebildiklerini anlamak neredeyse imkânsız. Onların çalışma ve yaşamalarının portresini ortaya sürerek geleceğin psikoloji öğrencilerinin, başkalarının hayatlarını geliştirmek için böylesi müstesna güce sahip bir alanda çalışmaya esinlenmesini umuyorum.

Benim için en etkileyici olan Birleşik Devletler'e Yahudi göç dalgalarının parçası olan psikologların sayısıydı. Onlar ya da aileleri zulümden, baskıcı yasalardan ve ekonomik zorluklardan kaçıyorlardı. Bir zamanlar ikinci sınıf insan olarak değerlendirilen bu kişiler ya da çocukları, insanların birbirlerinden nasıl ayrıştıklarını çalışarak çoğu durumda eğitimsel ve toplumsal dönüşümde önemli ilerlemeler kaydedeceklerdi.

Alexandra Forsythe
7 Ocak 2019

Francis Galton

Kalıtsal Dâhi

16 Şubat 1822 - 17 Ocak 1911

Erasmus Darwin (fizikçi, felsefeci, şair ve evrimsel kuramcı) hem Charles Darwin'in hem de Francis Galton'ın büyükbabasıydı. Erasmus'un ilk eşi Mary'nin ikisi doğumda ölmüş olan dört oğlu, iki kızı vardı. Charles isimli üçüncü çocuk 30 yaşında öldü ve bunun üstüne dördüncü çocuk olan Robert Waring Darwin, baba olduğunda, oğluna müteveffa kardeşi Charles'ın ismini verdi. O, bugün bilim camiası için ölümsüz bir isim ve Francis Galton'ın yarı kuzeni olan Charles idi.

Mary Darwin uzun zamandır hastalıktan muzdaripti (muhtemelen safra taşlarından dolayı). Acısını dindirebilmek için kendini çok fazla alkol ve afyonla tedavi edip 30 yaşında karaciğer sirozundan öldü. Bakması gereken beş çocuğu olan Erasmus, hızlı bir şekilde genç bir dadı olan Mary Parker'ı işe aldı. Kısa süre içerisinde Parker onun metresi oldu ve ondan iki çocuk doğurdu. Asla evlenmediler çünkü 1775 yılında Erasmus'un ilgisi başka bir kişideydi. Evli, yirmili yaşlarında, maceracı, esprili, koyu saçlı bir güzel olan Elizabeth Pole'da idi (kızlık soyadı Collier); ve onun ilgisini çekme arayışı başladı.

Elizabeth o kadar hevesli değildi, Erasmus ondan çok daha yaşlı ve şişman bir adamdı. Ne Elizabeth'in isteksizliği ne de medeni durumu Erasmus'u caydırdı. Elizabeth'in oldukça yaşlı eşinin beklendik ölümüne dek, yani 1780'e kadar amansızca aşk şiirleri kaleme aldı. Galton sonunda kayıtsız fakat bir o kadar da pragmatik olan Elizabeth'i eşi olmaya ikna etti. Neticede Elizabeth gerçekçi bir karar aldı. Önceki eşi kendisinden 30 yaş büyüktü, dolayısıyla romantizmin yokluğuna alıştı ve Galton varlıklı bir adamdı.

Erasmus'un toplam 15 çocuğu (ve muhtemelen bir tane de gayriresmî kızı) vardı ve sekiz tanesi Elizabeth'ten doğan çocuklarıydı.

Kızı Frances Ann Violetta, Elizabeth'in güzelliği ve kişiliğini taşıyordu ve oldukça muhafazakâr olan Samuel Tertius Galton ile evlenecek ve sonunda Francis Galton'ın annesi olacaktı.

Samuel Galton'ın ailesi, servetleri silah üretimi üzerine kurulmuş olan zengin Birmingham Quakerları idi. Frances Ann, Samuel ile, müstakbel eşinin ailesi ticari çıkarlarını silah imalatından bankacılığa kaydırmaya başladığında tanışmışlardı. Samuel ve Erasmus'un hem iş hem bilimsel ilgileri ortaktı, her ikisi de sanayiciler, felsefeciler ve entelektüeller tarafından bilinen bir yemek kulübü olan Birmingham Kameri Cemiyetine üyeydiler. Bu yüzden evlilikleri oldukça münasipti.

Zavalı ilk dört çocuğun her biri kızdı. Agnes ve Violetta sadece birkaç ay yaşadılar ve Lucy ile Adele hastalıkla boğuşuyorlardı. Çocuklarının ölümleri ve hastalıkları bir krize yol açtı ve aile Quakerlardan İngiltere Kilisesine doğru uzaklaştı. Daha fazla çocuk doğdu, dört tanesi kız ve üç tanesi erkekti, en gençleri ise Francis idi. Aile refah içinde, mutlu bir aileydi; bu daha sonra Galton'a dilediğince gezinmesi ve nerede ne isterse yapma özgürlüğünü vermişti.

Genç Francis, özellikle de kız kardeşi Adele için bir adama nesnesiydi. Omurga eğriliği nedeniyle çocukluğunun büyük bir bölümünde izole yaşayan Adele, uzun bir dönemi bir tahtaya bağlı olarak yatak istirahatinde geçirdi. Küçük Francis, Adele'e dünyasını genişletme fırsatı verdi ve tüm zamanını ve enerjisini bu sevilesi çocuğun ihtiyaçlarına harcadı. Yeni gelişen zihninin ustalaşabileceği kadar çok bilgi ile onun dünyasını doldurmaya başladı. Francis iki buçuk yaşına geldiğinde okuyup yazabiliyor, dört yaşındayken çarpma işlemleri yapabiliyor, Fransızca ve Latince okuyabiliyor ve beş yaşındayken Homer'i (kendi orijinal metninden) okuyabiliyordu. Bu erken başarılarına rağmen, Galton sıklıkla düşüncelerini dile çevirmedeki sıkıntılarından şikâyet ederdi ki bu durum başkalarının onun disleksiden muzdarip olabileceğini düşünmesine yol açmıştı.

Francis hızlı öğreniyordu ancak onun birincil eğitim kaynağı Adele idi. Galton ailesi Francis'in arkadaşının olmamasından endişe duymaya başladı ve Francis mahalle okulundan alındı. Okul yeni sosyal fırsatlar sunarken, ailesi arkadaşlarının gözünden tümüyle cehalet olarak kabul edilen şeyin ne olduğu hakkında afallamıştı ve bu sebeple, Francis, Fransız sahil kasabası Boulogne-sur-Mer'deki